Työturvallisuus·
keskus

HENKILÖSTÖTILAT

Opas henkilöstötilasäädösten soveltamisesta työpaikoilla

HENKILÖSTÖTILAT
Opas henkilöstötilasäädösten soveltamisesta työpaikoilla

Julkaisija: Työturvallisuuskeskus

Teksti: Pirkko Mäkinen ja Toivo Niskanen

Taitto: Innocorp Oy

Valokuvat: Jari Härkönen, Sami Kulju ja Liikenneturva/Nina Mönkkönen ja Liikenneturva/Ville-Veikko Heinonen

5. korjattu painos 2022

ISBN 978-951-810-734-0 (pdf)

Tuotenumero 20119

ttk.fi

Sisältö

Lukijalle 5

Keskeiset säädökset ja muut ohjeet 6
Työturvallisuuslaki 6
Muu lainsäädäntö 8
Työehtosopimukset 8
RT 103140 Henkilöstötilat 8

Pukeutumis-, vaatteiden säilytys- ja peseytymistilat 9
Peseytymistilat 12

Wc-tilat 14

Ruokailutilat 15

Tauko- ja lepotilat 17

Liikkuvan työn henkilöstötilat 18

Henkilöstötilat rakennustyössä 20
Rakennustyömaan henkilöstötilavaatimukset 20
Rakennustyömaan henkilöstötilat verkostoalalla, esimerkiksi sähköverkostojen rakentamisessa .. 22

Henkilöstötilat erityistilanteissa 24
Työt, joissa pitää olla erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille sekä henkilökohtaisten suojavälineiden puhdistus- ja säilytystila 24
Työt, joissa pitää olla erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille 26
Työt, joissa voidaan tarvita erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille 27
Työt, joissa tarvitaan erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille hygienia- tai puhtausvaatimusten saavuttamiseksi 28

Tupakoinnin kielto ja henkilöstötilat .. 29

Lähteet ja lisätietoja 30

Lukijalle

Tähän oppaaseen on koottu yhteen henkilöstötilojen järjestämisen säädösvelvoitteita ja tarkasteltu niiden soveltamista sekä näkökohtia, jotka vaikuttavat henkilöstötilojen mitoitukseen ja varustukseen.

Henkilöstötilat tarkoittavat lainsäädännössä kokonaisuutta, joka muodostuu tiloista koskien ruokailua, pukeutumista, peseytymistä, wc-tiloja, ja vaatteiden kuivatusta sekä erityisissä tilanteissa tarvittavia tiloja työntekijän lepoa varten.

Henkilöstötilojen järjestämisen perusta on työturvallisuuslaki (738/2002). Sen pohjalta on annettu henkilöstötiloista tarkempia alemman asteisia säädöksiä. Lisäksi oppaassa on erityissäädöksiä tietyistä toimialoista ja töistä. Myös monet työehtosopimukset sisältävät yksityiskohtaisia vaatimuksia henkilöstötiloista. Oppaassa on hyödynnetty myös henkilöstötiloja koskevia suunnitteluohjeita.

Tämä opas koskee kaikkia toimialoja. Opas on tarkoitettu työpaikkojen esihenkilöiden, työsuojeluhenkilöstön ja myös työntekijöiden käyttöön.

Ruokailutilassa on varusteena jääkaappi, mikroaaltouuni ja vesipiste sekä riittävä määrä pöytiä ja tuoleja.

Keskeiset säädökset ja muut ohjeet

Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslaki (738/2002) on puitelaki, jota sovelletaan kaikissa töissä. Tarpeenmukaisten henkilöstötilojen järjestäminen on osa työturvallisuuslain 8 § ja 10 § tarkoittamaa työnantajan huolehtimis- ja selvilläolovelvoitetta. Työturvallisuuslain 48 § säätää yleisvaatimukset työpaikkojen henkilöstötiloille kaikilla toimialoilla. Tiettyjen töiden henkilöstötiloista on annettu tarkempia säädöksiä työturvallisuuslain nojalla.

Työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä tulee olla työntekijöiden käytössä riittävät ja asianmukaiset peseytymis-, pukeutumis- ja vaatteiden säilytystilat, ruokailu-, lepo- ja käymälätilat sekä muut henkilöstötilat (esimerkiksi vaatteiden kuivatustilat). Työntekijöiden saatavilla tulee olla myös riittävästi kelvollista juomavettä.

Raskaana olevilla naisilla ja imettävillä äideillä on tarvittaessa oltava mahdollisuus mennä lepohuoneeseen tai muuhun sopivaan paikkaan lepäämään.

Yhteisellä työpaikalla pääasiallista määräysvaltaa käyttävän työnantajan on muiden työnantajien kanssa yhdessä järjestettävä työntekijöiden henkilöstötilat tarkoituksenmukaisesti.

Yleisiä työturvallisuuslain soveltamisen näkökulmia henkilöstötilojen järjestämiseen

Työturvallisuuslaki edellyttää, että henkilöstötilat ovat työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä ja ne ovat työn luonteeseen ja kestoon sekä työntekijöiden lukumäärään nähden riittävät ja asianmukaisesti varustetut.

Miehille ja naisille tulee tarvittaessa olla erillisiä pesu- ja pukuhuoneita, wc-tiloja sekä oleskelu- ja lepotiloja. Raskaana olevilla naisilla tulee olla mahdollisuus mennä lepäämään. Tarvittaessa levon tarpeen arvioi esimerkiksi työterveyshuolto.

Henkilöstötilojen järjestämisen tavoitteena on määrällinen ja laadullinen riittävyys sekä asianmukainen varustus. Tärkeitä ovat myös henkilöstötilojen tarkoituksenmukaiset kalusteet. Tarkoituksenmukaisuutta edesauttavat materiaalien ja kalusteiden kulutuskestävyys ja helppohoitoisuus, jotka vähentävät siivoustarvetta ja lisäävät käyttäjien työviihtyvyyttä.

Samassakin työpaikassa tehdään toisistaan poikkeavia töitä, jotka asettavat erilaisia vaatimuksia henkilöstötiloille. Henkilöstötilojen järjestämisessä otetaan huomioon esimerkiksi seuraavat kriteerit: työpaikan työhygienia, työvaatteiden likaantuminen, työn pölyisyys, märkyys, hiostavuus sekä työn raskaus.

Henkilöstötilat tulisi sijoittaa työpaikkojen lähelle. Pysyvissä työpaikoissa henkilöstötilat on yleensä tarkoituksenmukaista sijoittaa samaan rakennukseen työtilojen kanssa tai erilliseen oheisrakennukseen, joka yhdistetään toiminnallisesti työtiloihin. Näin saadaan tilat varmasti rauhoitetuksi esimerkiksi tuotantotoiminnan melulta, pölyltä, epäpuhtauksilta, lialta, hajuilta, kemiallisilta haitoilta sekä epämiellyttäviltä lämpötiloilta.

Henkilöstötiloissa on syytä kiinnittää myös erityistä huomiota poistumis- ja kulkuteiden riittävyyteen, pintakäsittelyjen ja kalusteiden kulutuskestävyyteen sekä asianmukaisiin vesi- ja kosteuseristyksiin. Lisäksi on erityistä syytä kiinnittää huomiota tilojen siivottavuuteen.

Mitä tarkoittaa työturvallisuuslain teksti ”työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä”?
Käytännössä henkilöstötilat on järjestettävä työpaikalla pääsääntöisesti niin, että ne sijaitsevat helpon kulkuyhteyden päässä ja tarkoituksenmukaisissa paikoissa työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä.

Työturvallisuuslaki edellyttää, että työnantaja suunnittelee, valitsee ja mitoittaa työolosuhteita parantavat toimenpiteet yleisten työturvallisuuslakiin kirjattujen työsuojeluperiaatteiden mukaan. Tämä koskee myös henkilöstötilojen järjestämistä.

Kiinteissä työpaikoissa henkilöstötilat tulisi järjestää siten että niihin pääsee työpaikan työkohteista helposti. Työpaikan työkohteista yhteys puku-, pesu- ja wc-tiloihin on toteutettava siten, että työntekijät eivät joudu kulkemaan niihin kohtuuttoman pitkiä matkoja. Useimmiten käytännössä tämä tarkoittaa välitöntä yhteyttä rakennuksessa sisäkautta.

Mitä tarkoittaa työturvallisuuslain teksti ”työn luonne ja kesto sekä työntekijöiden lukumäärä huomioon ottaen”?
Pukeutumis-, peseytymis- ja wc-tilat tulee olla erikseen naisille ja miehille. Henkilöstötilojen toteutuksessa tulee ottaa huomioon työn ominaisuudet, työntekijöiden siirtyminen työkohteesta toiseen ja henkilöstötiloja käyttävien työntekijöiden lukumäärä. Henkilöstötilojen järjestämissä on otettava huomioon nais- ja miestyöntekijöiden määrä, ja henkilöstötilojen tulee antaa työntekijöille myös yksityisyyden suoja.

Henkilöstötilojen tulee olla riittävän tilavat ja niihin ei saa päästä työpaikan ilman epäpuhtaudet, pölyt tai muut vastaavat työpaikan haittatekijät.

Henkilöstötilojen tulee olla varusteiltaan sellaiset, että ne edistävät työntekijöiden työolojen terveellisyyttä ja turvallisuutta. Työntekijöiden on voitava siirtyä vapaalle työajan jälkeen puhtaina työstä johtuvista vaarallisista tai haitallista työperäisistä kemiallisista, biologista tai vastaavista altisteista.

Mitä tarkoittaa työturvallisuuslain teksti ”riittävät ja asianmukaisesti varustetut”?
Riittävät henkilöstötilat tarkoittavat sekä määrällisesti että laadullisesti tarkoituksenmukaisia peseytymis-, pukeutumis- ja vaatteiden säilytystiloja sekä ruokailu-, käymälä- ja lepotiloja.

Asianmukaisuus tarkoittaa, että on järjestettävä naisille ja miehille erilliset peseytymis-, pukeutumis- ja vaatteiden säilytystilat sekä käymälätilat (wc-tilat). Jos erillisiä tiloja ei ole järjestetty perustelluista syistä, niin tiloissa on oltava lukittavat ovet.

Asianmukaisuus tarkoittaa myös tilojen puhtautta siten, että peseytymistiloissa seinät ja lattiat on päällystetty sopivalla vedenpitävällä materiaalilla, jotta ne on hygieenisesti helppo puhdistaa. Esimerkiksi wc-tiloissa tulee olla asianmukaiset varusteet ja laitteet. Henkilöstötilojen on oltava hyvin valaistu ja niissä on oltava riittävä koneellinen tai luonnollinen ilmanvaihto.

Peseytymis- ja wc-tiloissa on yleensä tarpeen olla vesijohtoverkoston kuuma ja kylmä juokseva vesi tai vastaava sekä asianmukaiset varusteet ja laitteet.

Tarkoituksenmukaiset suihkutilat on järjestettävä esimerkiksi likaiseen työhön. Henkilöstötiloissa lämpötilan on yleensä oltava vähintään 18°C. Valaistuksen tulee olla henkilöstötiloissa riittävän hyvä. Riittävänä valaistusvoimakkuutena voidaan yleensä pitää noin 200 luksia.

Muu lainsäädäntö

Monet alemman asteiset säädökset ja tiettyjä toimialoja tai töitä koskevat erityissäädökset täydentävät työturvallisuuslain asettamia henkilöstötilavaatimuksia. Ne antavat tarkempia velvoitteita työpaikan henkilöstötiloista ja niiden varustuksesta. Seuraavassa on luettelo näistä säädöksistä. Säädösten määräykset on käsitelty oppaassa tarkimmin kyseisessä asiayhteydessä.

- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 4–6 §
- Valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemiseksi biologisista tekijöistä aiheutuvilta vaaroilta (933/2017) 10 §
- Valtioneuvoston asetus työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta (1267/2019) 13 §
- Valtioneuvoston päätös lyijytyöstä (1154/1993) 5 §
- Valtioneuvoston asetus asbestityön turvallisuudesta (798/2015)
- Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (205/2009) 79 §
- Työministeriön päätös rakennustyömaiden henkilöstötiloista (977/1994) 1–10 §.

Työehtosopimukset

Eri alojen työehtosopimuksissa on sekä henkilöstötiloja että työvaatetusta koskevia sopimuskohtia. Henkilöstötiloja suunniteltaessa ja toteutettaessa sekä työvaatetusta hankittaessa sopimuskohdat on selvitettävä ja otettava huomioon.

RT 103140 Henkilöstötilat

Vuonna 2020 uusitussa RT-ohjekortissa (RT 103140) esitetään pysyvien työpaikkojen henkilöstötilojen suunnitteluohjeita. Työntekijöiden perustarpeiden osalta ohjeet perustuvat työturvallisuuslakiin, mutta sisältävät myös sen ulkopuolisia hyväksi katsottuja suunnittelu- ja mitoitusohjeita. Tämä RT-ohje korvaa aiemmat ohjekortit RT 94-10969 ja RT 94-10515 (Teollisuuden henkilöstötilat).

Lisäksi henkilöstötilojen suunnittelun yhteydessä voidaan käyttää seuraavia RT kortteja:

- RT 103141 Esteetön liikkumis- ja toimimisympäristö.
- RT 93-10932 Asuntosuunnittelu. Hygienianhoito.
- RT 60-10816 Vesi- ja viemärikalusteiden asennus.
- RT 75-11263 Valaistustekniikan perussuureet ja määritelmät.

Huomaa

Työturvallisuuslaki edellyttää työnantajaa järjestämään wc-, pesu- ja pukeutumistilat pääsääntöisesti erikseen naisille ja miehille. Uudistetun suunnitteluohjeen (RT 103140) mukaan henkilöstötilat voidaan suunnitella osittain sukupuolineutraaleiksi. Asia on huomioitu tämän oppaan em. tilojen mitoitusohjeissa. Ratkaisu palvelee samalla erityisryhmiä, jotka eivät voi henkilökohtaisista tai kulttuurillisista syistä käyttää yhteistä pesu- ja pukutilaa.

Pukeutumis-, vaatteiden säilytys- ja peseytymistilat

Työpaikalla on säädösten mukaan oltava työntekijöille riittävät ja asianmukaisesti varustetut pukeutumis- ja vaatteiden säilytystilat. Pukeutumistilojen tulee olla työn luonteeseen ja työntekijöiden lukumäärään nähden riittävän tilavia ja helposti käytettävissä.

Jos työ edellyttää työvaatteiden käyttöä työtehtävissä, pukeutumistilojen tulee täyttää pääsääntöisesti seuraavat vaatimukset:

- Jokaisella työntekijällä on lukittava säilytystila työ- ja pitovaatteille.
- Vaateiden säilytys sijoitetaan erilliseen pukeutumistilaan.
- Pukeutumistilat ovat peseytymistilojen välittömässä yhteydessä.
- Vaatekaappi on kaksiosainen tai käytössä on kaksi erillistä kaappia, kun
  - työ on likaavaa
  - käytetään vaarallisia kemikaaleja tai muita aineita
  - kosteus tai muut olosuhteet sitä edellyttävät.
- Hyvin likaavissa töissä, tartuntavaaran sisältävissä tai korkeaa hygieniaa vaativissa töissä työ- ja pitovaatteet säilytetään tarvittaessa eri huoneissa.
- Tarvittaessa vaatekaapeista poistetaan ilmaa koneellisesti hajun ja kosteuden takia.
- Pukeutumistilassa on istuimet.
- Työntekijän yksityisyys varmistuu.

Toimistotyössä ja muussa vastaavassa työssä vaatekaappi tai naulakko voidaan sijoittaa omaan työhuoneeseen. Jos vaatekaappia ei ole, tarvitaan lukittava lokero tai muu lukittava säilytystila henkilökohtaisille esineille.

Alle 5 hengen pukeutumis- ja pesutilojen tarve arvioidaan yhteistoimintamenettelyssä. Vaatteiden vaihtoa edellyttävä ja likaava työ vaativat kuitenkin aina erillisiä pukeutumis- ja pesutiloja.

Silloinkin, kun työ ei edellytä vaatteiden vaihtoa, työmatkaliikunnan näkökulma otetaan huomioon pukeutumistilojen mitoituksessa ja varustuksessa mukaan lukien kuivatusmahdollisuus.

Pukeutumis- ja pesutilat voidaan suunnitella kokonaan tai osittain sukupuolineutraaleiksi. Silloin ratkaisu koostuu yksittäisistä, suljettavista yhden hengen puku- ja pesuhuoneista sekä yhteisestä kuivatus- ja säilytystilasta kaappeineen.

Jos työehtosopimus säätää pukeutumistiloista tarkemmin, näitä sopimuksia noudatetaan työehtosopimusten soveltamisaloilla.

Pukeutumistilojen koko

Pukeutumistilojen tai pukuhuoneen kokoa määriteltäessä otetaan huomioon vaatteiden säilytystapa ja tiloja kerralla käyttävien työntekijöiden määrä. Koko ilmaistaan pinta-alana työntekijää kohti.

Pukeutumistilan pinta-alaksi riittää 0,8 m^2 vapaata lattiapinta-alaa jokaista tilaa ker-

Työmatkaliikunnan näkökulma tulee ottaa huomioon pukeutumistilojen varustuksessa. Liikenneturva/Nina Mönkkönen

rallaan käyttävää kohti, jos työ- ja käyttövaatteet säilytetään samassa vaatekaapissa. Jos työ- ja käyttövaatteet säilytetään erillisissä vaatekaapeissa, tulisi lattiapinta-alan olla vähintään 1,3 m^2 työntekijää kohti. Vaatekaapin leveys on 30–50 cm säilytettävien työvaatteiden määrästä ja työn likaisuudesta riippuen.

Työvaatteiden ja -jalkineiden kuivatustilat

Työntekijöillä tulee olla mahdollisuus tarvittaessa kuivattaa työvaatteet ja -jalkineet työpäivän jälkeen seuraavaa työpäivää varten. Työntekijöiden käyttöön on varattava erillistä, hyvin ilmastoitua vaatteiden ja jalkineiden kuivatustilaa, jos työvaatteet tai -jalkineet voivat kastua tai kostua työssä. Tällaista työtä on esimerkiksi ulkotyö, hikoilua aiheuttava työ kuumassa työympäristössä, raskas ruumiillinen työ, siivoustyö ja työ, jossa joudutaan käyttämään sellaista suojavaatetusta, joka aiheuttaa runsasta hikoilemista.

Kostuneiden työvaatteiden ja -jalkineiden kuivattamiseen tarvitaan riittävän suuri, tehokkaasti tuuletettu kuivaushuone tai riittävällä lämmitys- ja tuuletusteholla varustetut kuivauskaapit. Myös vaatekaapit, jotka on liitetty poistoilmakanavaan soveltuvat kostuneiden työvaatteiden työmatkaliikuntavaatteiden kuivaukseen.

Kuivaustilojen vaatimukset:

- Sijoittuvat pukeutumistilojen yhteyteen.
- Ilmavaihto on riittävän tehokas.
- Lämpötila on kuivatukseen sopiva.
- Mitoituksessa otetaan huomioon työntekijämäärä.
- Mitoitus on riittävä kaikkina vuodenaikoina.
- Työvaatteille ja jalkineille on tarvittavat säleikköhyllyt ja kannakkeet.

Työvaatteiden ja -jalkineiden kuivaustiloihin on useimmiten tarpeen järjestää koneellinen ilmanvaihto. Tarvittaessa voidaan käyttää tuuletinta tai lämminilmapuhallinta ilmanvirtauksen parantamiseen ja riittävän lämpötilan saavuttamiseen. Tulo- ja poistoilma on järjestettävä siten, että kuivaustiloista ei pääse kosteutta, hajua tai muita hygieenisiä haittatekijöitä pukeutumistiloihin. On huomattava, että säädösten mukaan työvaatteille tulee olla erilliset säilytystilat kuin muille vaatteille, jos kosteus sitä edellyttää.

Työntekijöiden käyttöön on varattu lukittavat pukukaapit. Ilmanvaihto parantaa pukukaappien hygieniatasoa.

Peseytymistilat

Työpaikalla on säädösten mukaan oltava työntekijöille riittävät ja asianmukaisesti varustetut peseytymistilat. Niissä tulee olla tarvittava määrä pesupaikkoja ja peseytymislaitteita, kuten esimerkiksi suihkuja. Peseytymistilojen on oltava pukeutumistilojen välittömässä yhteydessä ja peseytymistiloissa tulee olla käytön kannalta asianmukainen lämpötila.

Tarvittavien peseytymispaikkojen määrä riippuu työn laadusta. Työssä käytettävien aineiden vaarallisuus, työn likaisuus ja raskaus, työympäristön kosteus ja kuumuus sekä muut työolot vaikuttavat peseytymistiloissa tarvittavien peseytymislaitteiden laatuun, määrään ja sijoittamiseen.

Tehtäessä likaavaa työtä tulee työpaikalle järjestää muusta tilasta erotettu pesutila, jossa on käsienpesu- ja suihkumahdollisuus. Wc-tilassa oleva pesuallas voidaan lukea varsinaiseksi pesupaikaksi vain likaamattomassa työssä.

Peseytymistilojen yleiset vaatimukset:

- Sijainti on sellainen, että pesutilojen käyttö on helppoa.
- Peseytymistilat ovat pukeutumistilojen välittömässä yhteydessä tai niiden välillä on helppo kulkuyhteys.
- Peseytymistiloissa on juokseva lämmin ja kylmä vesi.
- Pesunesteet ja puhtaat kertakäyttöpyyhkeet ovat varusteina.
- Pesutilan lattia ei ole liukas.

Pesu- ja suihkupaikkojen yleiset määrävaatimukset

Tarvittavien pesupaikkojen määrä:

- Erittäin likaavassa työssä tarvitaan yksi tai kaksi pesupaikkaa 1–5 työntekijälle, likaavassa työssä yksi pesupaikka 1–5 työntekijälle, vähäisessä määrin likaavassa työssä yksi pesupaikka 1–25 työntekijälle ja likaamattomassa työssä yksi pesupaikka 1–70 työntekijälle.

Tarvittavien suihkupaikkojen määrä:

- Erittäin likaavassa työssä tarvitaan 1 tai 2 suihkupaikkaa 1–5 työntekijälle ja kolme suihkupaikkaa 10 työntekijälle. Likaavassa työssä tarvitaan 1 suihkupaikka viidelle työntekijälle ja 2 suihkupaikkaa 10 työntekijälle.

Suihkupaikkojen mitoituksessa likaamattomassa ja vähäisessä määrin likaavassa työssä voidaan käyttää työpaikkaliikunnan mitoitusohjeita. Mitoitus riippuu työpaikan henkilömäärästä ja työpaikan sijainnista. Seuraavaa mitoitusta sovelletaan tilanteessa, jossa työpaikalle saavutaan eri aikaan kahden tunnin liukuman sisällä. Mitoitus kaksinkertaistuu, jos kaikki työntekijät saapuvat töihin yhtä aikaa. Vuorotyössä mitoitus määräytyy suurimman työvuoron henkilömäärän mukaan.

- Kaupunkialueilla tarvitaan vähintään 1 suihkupaikka 6–30 työntekijää, 2 suihkupaikkaa 31–80 työntekijää, 3 suihkupaikkaa 81–150 työntekijää ja 4 suihkupaikkaa 151–250 työntekijää kohti. Työntekijämäärän ylittäessä 250, tarvitaan pääkaupunkiseudun kaupunkialueilla yksi lisäsuihkupaikka alkavaa 120 työntekijää kohti; muilla kaupunkialueilla alkavaa 100 työntekijää kohti.

- Kaupunkien kehysalueilla ja maaseudulla noudatetaan vastaavia periaatteita, mutta silloin vähimmäisvaatimus on 2 suihkupaikkaa 81–150 työntekijää kohti, 3 suihkupaikkaa 151–250 työntekijää kohti ja 1 lisäsuihkupaikka alkavaa 120 työntekijää kohti työntekijämäärän ylittäessä 250.

Sukupuolineutraaleissa ratkaisuissa suihkupaikkoja tarvitaan enemmän, koska suihkut ovat varattuja myös pukeutumisen ajan.

Myös muutoin käytettävät lukittavat, yksittäiset pesu-pukutilaratkaisut lisäävät suihkupaikkojen tarvetta.

Lisätietoja suunnitteluohjeista:
RT 103140

Suihkutilat ovat yleensä toteutettu peseytymistiloissa olevina vierekkäisinä suihkutiloina. Vierekkäiset suihkutilat erotetaan toisistaan jakoseinillä. Suihkutila on tarpeen erottaa pukeutumistilasta siten, ettei vesi pääse pukeutumistilaan. Sukupuolineutraalit ratkaisut ovat yksittäisiä, suljettavia pesu- ja pukuhuoneita.

Peseytymistilojen pinta-ala ja niiden lukumäärä riippuu työntekijöiden lukumäärästä, työn työhygieenistä olosuhteista, työn likaavuudesta sekä siitä käsitelläänkö työssä terveydelle haitallisia tai vaarallisia materiaaleja. Peseytymistilojen pinta-alaohjeet on kirjattu henkilöstötilojen suunnitteluohjeisiin.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 5 § ja 6 §

Suunnitteluohjeet:
- RT 103140

Pesutila on varustettu suihkuilla ja saippuatelineillä. Tilassa on koneellinen ilmanvaihto ja pinnat ovat helposti puhdistettavia.

Wc-tilat

Työpaikalla on säädösten mukaan oltava työntekijöille riittävät ja asianmukaisesti varustetut käymälätilat (wc-tilat). Wc-tilojen tulee sijaita lähellä työskentelypaikkoja niin, että kauimpana sijaitsevalta työpaikalta on enintään kahden minuutin kävelymatka wc-tilaan. Wc-tilat on erotettava työpaikan muista tiloista. Myös pukeutumis- ja peseytymistilojen yhteyteen sijoitetaan wc-tiloja.

Riittävät wc-tilat:

- Yksi wc-tila jokaista alkavaa 15 työntekijää kohden on yleensä riittävä.
- Miehillä ja naisilla voi olla omat wc-tilat tai ne voidaan harkinnan mukaan toteuttaa osittain tai kokonaan sukupuolineutraaleina wc-tiloina. Sukupuolineutraalit tilat sopivat erityisesti pieniin yksiköihin.
- Vähintään yhden wc-tilan tulee olla esteetön.
- Wc-tilan yhteydessä tulee olla käsienpesupaikka.
- Kiinteillä työpaikoilla käsisuihku on vakiintunut vaatimus sekä naisten että miesten wc-tilassa.
- Korkean hygienian tilat ja esimerkiksi keittiö- ja ruokailutiloihin liittyvät wc-tilat vaativat etuhuoneen.
- Toimistotyössä tulee wc-tilan yhteydessä olla laajennettu etuhuone vaatteiden vaihtoa varten, mikäli erillisiä pukuhuoneita ei ole.

Yleisölle tarkoitettuja wc-tiloja ei yleensä pidetä riittävinä työntekijöiden käyttöön. Julkisten wc-tilojen käyttö ei ole hyväksyttävää, jos työnantajan järjestämien tilojen toteutus on kohtuudella mahdollista. Jos työntekijät työskentelevät syrjäisillä työpaikoilla ja sieltä puuttuu sopiva vesijohtojärjestelmä, niin on tarpeen järjestää kemiallinen wc- sekä peseytymistilat asianmukaisesti.

Lainsäädännön kohdat:

- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 6 §

Suunnitteluohjeet:

- RT 103140

Työntekijöille tulee olla työpaikalla riittävät ja asianmukaisesti varustetut wc-tilat.

Ruokailutilat

Työpaikalla on säädösten mukaan oltava työntekijöille riittävät ja asianmukaisesti varustetut ruokailutilat. Työntekijöiden käyttöön tarkoitettujen ruokailuhuoneiden tulee olla tarkoitukseen sopivia ja työntekijöiden määrään nähden riittävän tilavia. Yleisten hygienia- ja terveysvaatimusten vuoksi ruokailuun tarkoitettu tila olisi varattava ja sisustettava yksinomaan ruokailua varten.

Ruokailutiloilla on yleensä kaksi tarkoitusta: ruokailu ja ruoka tai muun tauon vietto. Useissa työehtosopimuksissa on tarkkojakin määräyksiä ruokailutiloista, niiden varustuksesta ja käytöstä.

Ruokailutilan vaatimukset ja varusteet:

- Sijainti on sellainen, että kaikilla työntekijöillä on mahdollisuus käyttää ruokailutilaa ruokatauon aikana.
- Ruokailutilaa on noin 1 neliömetri jokaista työntekijää kohti suurimman kerrallaan ruokailevien määrän mukaan.
- Tilan tarvetta voidaan pienentää ruokailutauon porrastuksella.
- Kädet voidaan pestä käsienpesupaikassa.
- Varusteena on:
  - jääkaappi ruoan ja juoman säilyttämistä varten
  - mikroaaltouuni
  - pöytätilaa
  - riittävä määrä ruokailutilaa, jossa on asianmukaisia pöytiä ja selkänojallisia istuimia
- Lisäksi suositellaan kahvin- ja vedenkeittimiä sekä astianpesukonetta ja kaappitilaa astioille.

Ruokailutilan varusteena on kalusteiden lisäksi jääkaappi, mikroaaltouuni, vesipiste ja kahvinkeitin. Ruokailutila ja takana oleva taukotila on erotettu sermillä viereisestä käytävästä, mikä parantaa viihtyvyyttä.

Työpaikkaruokalan yhteydessä ruokailutilat mitoitetaan suurimman mahdollisen samanaikaisesti ruokatunnilla olevien työntekijöiden lukumäärän mukaan. Milloin ruokatunnin porrastus toimii ruokatuntia lyhyemmillä jaksoilla tai työpaikkaruokala on niin etäällä työskentelypaikoista, etteivät työntekijät voi sitä tauoillaan käyttää, niin tällöin tulee varata muuta oleskelutilaa työntekijöiden käyttöön.

Lisäksi tulee ottaa huomioon ruokailun järjestäminen vuorotyöntekijöille ja sellaisille työntekijöille, jotka tuotantomenetelmän vuoksi eivät voi poistua työskentelypaikoiltaan. Jos työntekijät voivat käyttää järjestetysti ulkopuolisia ruokailupalveluja ruokataukonsa aikana, voidaan ruokailutilojen määrää vastaavasti pienentää.

Eri työpaikat voivat käyttää myös yhteistä henkilöstöravintolaa, mutta myös silloin tulee järjestää ruokailutila niille, jotka eivät voi tai halua käyttää henkilöstöravintolaa.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 4 §

Suunnitteluohjeet:
- RT 103140

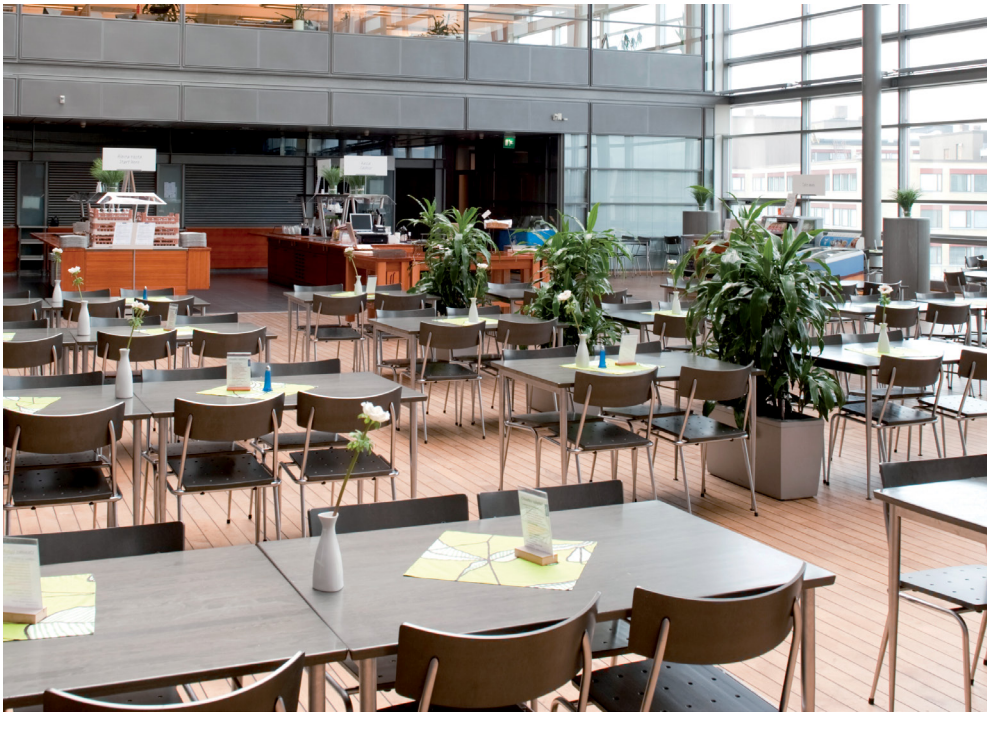

Työpaikkaruokala voi palvella usean työnantajan henkilöstöä.

Tauko- ja lepotilat

Työntekijöiden taukoja varten työpaikalle varataan erillinen taukotila tai -alue, niin ettei taukoa tarvitse viettää työtehtävien äärellä. Myös ruokailutila voi toimia taukotilana, samoin taukotila voi sijaita pukutilojen yhteydessä.

Taukotilaan tulee järjestää luonnonvaloa, jos työtila on ikkunaton. Jos luonnonvaloa ei voi työnantajalta kohtuudella vaatia, tulee taukotila järjestää viihtyisäksi esimerkiksi valosuunnittelulla. Taukotilan läheisyydessä tulee olla vesipiste ja kahvin- tai vedenkeittomahdollisuus.

Työntekijöillä on säädösten mukaan oltava työpaikalla mahdollisuus mennä tarvittaessa lepotilaan. Lepotilojen järjestämiselle voi olla erityinen syy. Työn kuormittavuus, elpymistauot kuumatyössä tai työtehtävien muu jaksoittaisuus ovat esimerkkejä erityisistä syistä. Jaksottaiseen työhön sisältyy taukoja, jolloin työntekijät joutuvat olemaan työpaikalla säännöllisesti tai toistuvasti työhön sidottuna varsinaista työtä tekemättä. Esimerkkejä ovat työ liikenteessä tai paloasemilla sekä terminaalityö. Tällöin tilannekohtaisen arvioinnin perusteella tulee järjestää erityisiä lepotiloja, - huoneita tai oleskelutilaa työntekijöille.

Raskaana olevilla naisilla ja imettävillä äideillä on tarvittaessa oltava mahdollisuus mennä lepohuoneeseen tai muuhun sopivaan paikkaan lepäämään.

Lepotilojen ja -huoneen tarve on syytä ottaa huomioon uusia työpaikkoja suunniteltaessa tai olemassa olevia työpaikkoja olennaisesti uudelleen järjestettäessä. Muuten vähimmäisratkaisuksi riittää asianmukainen oleskelutila, jossa taukojen ja odotusaikojen viettäminen on tarkoituksenmukaista.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 4 §

Suunnitteluohjeet:
- RT 103140

Liikkuvan työn henkilöstötilat

Työturvallisuuslain (738/2002) 48 §:n mukaan työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä on työntekijöiden käytettävissä oltava työn luonne ja kesto sekä työntekijöiden lukumäärä huomioon ottaen riittävät ja asianmukaisesti varustetut peseytymis-, pukeutumis- ja vaatteiden säilytystilat, ruokailu-, lepo- ja käymälätilat sekä muut henkilöstötilat. Liikkuvissa töissä työntekijöillä tulee olla mahdollisuus tarkoituksenmukaisten henkilöstötilojen käyttöön. Tilanne on työturvallisuuslain (738/2002) mukainen, kun työnantaja järjestää tosiasiallisen mahdollisuuden henkilöstötilojen käyttöön, ruokailuun, wc- ja pesutilojen käyttöön sekä pidempien taukojen pitoon.

Eri toimialoilla ja eri töissä työturvallisuuslain henkilöstötiloja koskeva soveltaminen voi vaatia erityisjärjestelyjä, kun työntekijät liikkuvat laajalla alueella. Liikkuvaa työtä tekeviä työntekijäryhmiä on esimerkiksi kuljetusalan työssä, linja-autotyössä, kuorma-autotyössä, siivousalan töissä, tietyissä korjaajien ja asentajien töissä, kunnossapitotöissä, huoltotöissä, kotihoitotyössä ja tietyissä muissa vastaavissa töissä.

Tietyissä töissä voi olla erityisiä vaatimuksia esimerkiksi työhygienian suhteen. Tällöin työt on suunniteltava niin, että työntekijöillä on tosisiallinen mahdollisuus käyttää henkilöstötiloja ennen työvuoron alkua, töiden aikana, taukojen aikana tai työvuoron jälkeen.

Henkilöstötilojen käyttö voidaan toteuttaa liikkuvissa töissä:

- Työnantaja järjestää työajan siten, että työturvallisuuslain tarkoittamat henkilöstötilat ovat käytettävissä ja ruokatauot pidettävissä tähän tarkoitukseen varatuissa tiloissa.
- Henkilöstötilat tai osa niistä voidaan toteuttaa yhteisillä työmailla yhdessä muiden työnantajien kanssa tai käyttää läheisyydessä olevia tiloja tai palveluja; järjestelyistä on välttämätöntä kertoa työntekijöille etukäteen.
- Töiden tilaaja järjestää tilaajan työtiloissa töitä tekevän työnantajan työntekijöille yhteistoiminnassa työnantajan kanssa henkilöstötilojen käytön tarkoituksenmukaisella tavalla.

Esimerkki henkilöstötilojen käytöstä kuljetusalalla

Kuljetusalalla autonkuljettajan työssä tauot ovat tärkeä osa työturvallisuuslain tarkoittamaa kuormituksen vähentämistä. Tauoista on säädetty työaikalaissa, työehtosopimuksissa ja tieliikenteen sosiaalilainsäädännön yhdenmukaistamisesta annetussa Euroopan yhteisöjen asetuksessa 561/2006/EY, jonka mukaan ajoaika ilman taukoa voi olla enintään neljä ja puoli tuntia.

Esimerkiksi linja-autoliikenteessä työnantaja voi määritellä liikenteen työaikasuunnitelmassa tai linjojen ajoaikasuunnitelmassa henkilöstötilojen käyttöpaikat ja ruokataukojen pitopaikat varikoille, päätepysäkeille tai muuhun tarkoituksenmukaiseen paikkaan.

Henkilöstötilojen käyttö voi olla hankalaa olosuhteiden muuttuessa tai vaihdellessa huomattavasti. Esimerkiksi liikenneruuhkien, vaikeiden ajokeli- ja sääolosuhteiden ja muiden häiriöiden takia henkilöstötilojen käyttö voi olla vaikeasti toteutettavissa aina tarkoituksenmukaisilla tavoilla. Kuitenkin työturvallisuuslain velvoitteet ja tarkoitus tulee toteuttaa olosuhteet huomioon ottaen tilanteen vaatimilla tavoilla. Esimerkiksi linja-autoliikenteessä tietyillä risteyspysäkeillä voi olla usean liikennöitsijän käyttöön järjestetty taukotila ja wc:n käyttömahdollisuus. Linja-autoliikenteessä henkilöstötilat voidaan toteuttaa yhteistyössä tilaajien kanssa.

Tauot ovat tärkeä osa työkuormituksen vähentämistä myös liikkuvassa työssä.
Liikenneturva/Ville-Veikko Heinonen

Henkilöstötilat rakennustyössä

Rakennustyön henkilöstötiloista on säädetty erikseen valtioneuvoston asetuksessa rakennustyön turvallisuudesta (205/2009) ja tarkemmin työministeriön päätöksessä rakennustyömaiden henkilöstötiloista (977/1994).

Rakennustyön turvallisuudesta annetun asetuksen mukaan työnantajan on huolehdittava siitä, että työmaalla tai sen välittömässä läheisyydessä on työntekijöiden käytössä asianmukaiset henkilöstötilat. Henkilöstötilojen järjestämisessä otetaan huomioon työntekijöiden lukumäärä, työn laatu ja jatkuvuus. Yhteisellä työpaikalla työnantajat (pääurakoitsija, aliurakoitsijat) voivat huolehtia henkilöstötiloista myös yhteistyössä.

Yllä mainitut säädökset eivät koske työnantajan työntekijöiden käyttöön työpaikalla tai sen läheisyydessä mahdollisesti varaamien asuintilojen terveydellisiä vaatimuksia, vaan niistä säädetään erikseen.

Rakennustyömaan henkilöstötilavaatimukset

Pukeutumistilojen vaatimukset:

- Pukeutumistilat ovat riittävän tilavat.
- Jokaiselle työntekijällä on mahdollisuus työvaatteiden sekä omien vaatteiden ja henkilökohtaisten tavaroiden säilyttämiseen toisistaan erillään lukitussa kaapissa.
- Pukukaapin vähimmäismitat:
  - leveys 400 mm, syvyys 500 mm ja korkeus 1500–1800 mm
  - vaatekaappien etäisyys vastakkaisesta seinästä ovien avautumissuunnassa vähintään 1,4 m
  - jos kaappirivit ovat vastakkain ja pukeutuminen tapahtuu niiden välissä, kaappien välinen etäisyys vähintään 2,1 m
- Pukeutumistiloissa on keskimäärin yksi istuinpaikka kahta työntekijää kohti.

Rakennustyömaan pukeutumistilassa on lukittavat pukukaapit.

Peseytymis- ja suihkutilojen vaatimukset:

- Peseytymistilat ovat pukeutumistilojen välittömässä läheisyydessä.
- Mikäli peseytymistilat ovat pukeutumistilojen kanssa samassa huonetilassa, ne erotetaan toiminnallisesti toisistaan.
- Mikäli peseytymis- ja pukeutumistilat ovat eri huonetiloissa, tilojen välillä on suojattu kulkuyhteys.
- Peseytymistiloissa on riittävän lämmintä pesuvettä, tarvittava määrä pesuainetta ja asianmukaisia pyyhkeitä.
- Peseytymislaitteita on työn likaisuuteen nähden riittävä määrä, vähintään yhdet noin 8 työntekijää kohti (käymälässä olevaa pesuallasta ei lueta peseytymislaitteisiin).
- Suihkuja järjestetään työntekijöiden käyttöön riittävä määrä, jos työn luonne tai terveyssyyt sitä edellyttävät.
- Suihkutilat ovat riittävän suuria, jotta työntekijällä on riittävästi tilaa liikkumiseen, peseytymiseen ja kuivaamiseen.
- Suihku eristetään sopivalla tavalla muusta pesutilasta.
- Miehille ja naisille järjestetään erilliset suihkutilat tai mahdollisuus käyttää niitä erikseen.
- Suihkuissa on kuuma ja kylmä vesi.

Käymälätilojen vaatimukset:

- Käymälöitä varataan riittävä määrä työskentelypaikkojen, pukeutumistilojen sekä suihku- tai peseytymistilojen läheisyyteen.
- Käymälät järjestetään erikseen miehille ja naisille.
- Käymälöissä on asianmukaiset wc-laitteet.
- Miesten käymälätilaan sijoitetaan pisoaari, joka erotetaan muusta tilasta tarvittaessa ovella.
- Käymälätilojen yhteydessä on käsien pesupaikka.
- Käymälätilat pidetään puhtaana (4 § 2 mom.).

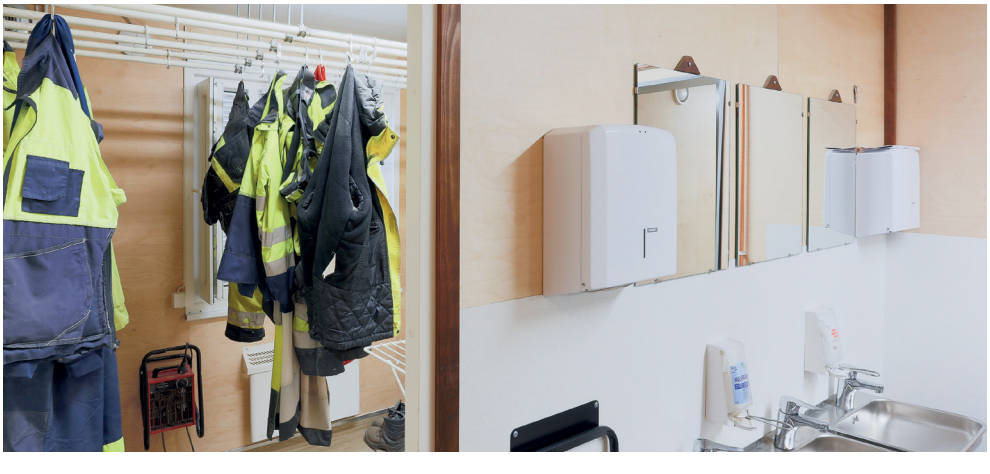

Märkien ja kosteiden vaatteiden kuivatukseen tarvitaan lämmin ja hyvin tuulettuva kuivaushuone.

Vaatteiden kuivatustilojen vaatimukset:

- Märkien ja kosteiden vaatteiden sekä jalkineiden kuivattamista varten on oltava työntekijämäärä, vuodenaika sekä rakennusvaihe ja muut olosuhteet huomioon ottaen riittävän suuri, tehokkaasti tuuletettu ja sopivan lämmin kuivaushuone.
- Kuivaushuoneen asemesta voidaan käyttää riittävällä lämmitys- ja tuuletusteholla varustettuja kuivauskaappeja.
- Ilman tulo ja poisto on järjestettävä siten, että kuivaushuoneesta ja -kaapeista ei pääse haitallista kosteutta tai hajua muihin tiloihin.

Rakennustyömaan ruokailutilojen ohjearvona on, että ruokailutilaa on vähintään yksi neliömetri työntekijää kohden. Ruokailutilat on kalustettava asianmukaisilla pöydillä ja selkänojallisilla istuimilla. Jos ruokailutiloissa ei ole mahdollisuutta lämpimän aterian saantiin, tilat on varustettava laitteilla mukana tuodun ruoan ja juoman säilyttämistä ja lämmittämistä varten. Ruokailutilassa on tällöin oltava jääkaappi. Ruokailutilojen yhteyteen tai niiden välittömään läheisyyteen on varattava käsien pesupaikka.

Lainsäädännön kohdat:

- Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (205/2009) 79 §
- Työministeriön päätös rakennustyömaiden henkilöstötiloista (977/1994) 1–9 §

Rakennustyömaan henkilöstötilat verkostoalalla, esimerkiksi sähköverkostojen rakentamisessa

Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueet ovat tehneet rakennustyömaan henkilöstötiloista verkostoalalla seuraavat ohjeet:

Rakennustyömaan henkilöstötilat
Rakennustyömaiksi katsotuilla työpaikoilla työnantajan tulee järjestää riittävät henkilöstötilat lyhytaikaista pitkäkestoisempaan rakennustyöhön.

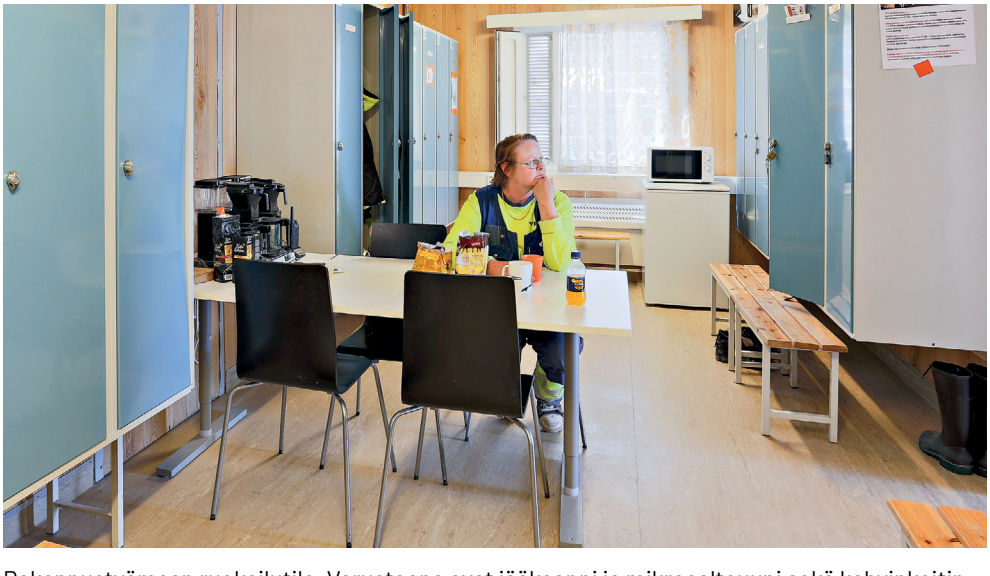

Rakennustyömaan ruokailutila. Varusteena ovat jääkaappi ja mikroaaltouuni sekä kahvinkeitin.

Henkilöstötiloilla tarkoitetaan työntekijöiden: 1) pukeutumista, 2) peseytymistä, 3) ruokailua, 4) vaatteiden kuivaamista ja säilyttämistä varten varattuja tiloja sekä 5) käymälätiloja.

Rakennustyömaan määritelmä
Verkostotöissä rakennustyömaaksi katsotaan työmaat, joissa rakennetaan tai puretaan infraverkkoa eikä kyse ole yksittäisistä verkon ylläpitoon liittyvistä töistä kuten viankorjaustehtävistä, pylväänvaihdosta, verkon komponenttien vaihdosta tai linjan tarkastuksesta.

Verkonrakennustyömaat ovat tyypillisesti erityisen pitkiä ja kapeita sekä jatkuvassa liikkeessä. Siksi tässä ohjeessa annetaan suuntaviivoja esihenkilöille henkilöstötilojen järjestämiseksi lain mukaisesti.

Henkilöstötilojen järjestäminen
Tilaajan on varmistuttava siitä, että työn päätoteuttaja on suunnitellut henkilöstötilajärjestelyt työkohteessa.

Työmaata perustettaessa työmaasta vastaavan päätoteuttajan on yhteistyössä työhön osallistuvan henkilöstön kanssa sovittava työn kesto ja luonne huomioiden henkilöstötilojen suunnittelusta ja käytännön järjestelyistä. Myös aliurakkasopimuksia tehtäessä on määriteltävä mitä henkilöstötiloja aliurakoitsijat käyttävät.

Työmaan sijaitessa työn toteuttajan kiinteän toimipaikan läheisyydessä, ei erillistä henkilöstötilaa tarvitse järjestää. Mikäli kyseisiä tiloja käyttää muutkin kuin toimipaikan vakiokäyttäjät, on syytä huolehtia tilojen käytön limityksestä tarvittaessa.

Henkilöstötilojen tulee sijaita riittävän lähellä työmaata siten, että ne ovat kohtuullisen matkan päässä työntekijöiden käytettävissä.

Henkilöstötilat tulee suunnitella ja toteuttaa työmaan ajallisen etenemisen mukaan.

Komennustyössä työnantajan järjestämä majoitus kattaa yleisesti henkilöstötilojen vaatimukset. Majoituksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon työkenkien ja työvaatteiden kuivatusmahdollisuus sekä työvaatteiden pesun organisointi.

Jos työkohteessa ei ole mahdollisuutta työvaatteiden kuivattamiseen, tulee työntekijöille varata riittävä määrä kuivia varavaatteita vaihdettavaksi kesken työpäivän.

Työpäivä tulee rytmittää niin, että liikkumiset kulloisenkin työpisteen ja taukotilan välillä on mahdollista ja toteutettavissa.

Perustoteutus henkilöstötiloille verkonrakennustyömailla
Henkilöstötila on kokonaisuus joka voi koostua eri kohteissa olevista tiloista. Tällaisia tiloja voivat olla esimerkiksi työnantajan kiinteä toimipaikka, työnantajan osoittama majoitustila, tuotantoajoneuvo, kaupallisen palveluntuottajan tila sekä työmaan läheisyydessä sijaitseva taukotila.

Lyhyehkössä ajassa tulee olla käytettävissä seuraavat palvelut:
- käymälä
- käsien pesu- tai puhdistusmahdollisuus
- puhdasta juomavettä
- lämmin tila ruokailun ja taukojen ajaksi sekä kuivien vaatteiden vaihtoon
- ruoan lämmitysmahdollisuus.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §.
- Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (205/2009) 79 §.
- Työministeriön päätös rakennustyömaiden henkilöstötiloista (977/1994) 1–9 §.

Henkilöstötilat erityistilanteissa

Jotkut altisteet työssä asettavat erityisvaatimuksia peseytymis- ja pukeutumistiloille. Kyseiset erityisvaatimukset on kirjattu tällöin näitä töitä koskevaan erityislainsäädäntöön. Peruslähtökohta on Työturvallisuuslain 10 § ja alempiasteisten säädösten vastaavien kohtien mukainen työnantajan selvilläolovelvoite työn altisteista.

Näissä erityissäädöksissä normaaleista peseytymis- ja pukeutumistiloista poikkeavia tiloja voivat olla tilat, joissa
- henkilökohtaiset suojavälineet riisutaan, puhdistetaan ja säilytetään
- työvaatteet riisutaan ja säilytetään
- pitovaatteet säilytetään ja puetaan päälle.

Peseytymis- ja pukeutumistilat voivat muodostua näistä kaikista kolmesta tilasta tai jostakin niiden yhdistelmästä.

Työt, joissa pitää olla erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille sekä henkilökohtaisten suojavälineiden puhdistus- ja säilytystila

Altistuminen biologisille tekijöille
Terveysvaaraa aiheuttavia biologisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi erilaiset virukset, bakteerit, sienet, homeet, loiset, alkueläimet, entsyymit ja soluviljelmät.

Vaaraa aiheuttaville biologisille tekijöille voidaan altistua esimerkiksi seuraavissa töissä:
- työ elintarviketeollisuudessa
- maa- ja metsätaloustyö
- työ, jossa joudutaan kosketuksiin eläinten tai eläinperäisten tuotteiden kanssa
- sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työ
- työ kliinisissä, eläinlääketieteellisissä ja diagnostisissa laboratorioissa lukuun ottamatta diagnostisia mikrobiologisia laboratorioita
- työ jätteiden käsittelylaitoksissa
- työ jätevedenpuhdistamossa
- puhtaanapito- ja siivoustyö
- tutkimustyö
- muu näihin rinnastettava työ.

Työntekijöiden käyttöön tulee antaa tarkoituksenmukainen suojavaatetus tai muu tarkoituksenmukainen erityisvaatetus. Tarkoituksenmukaisten ja riittävien pesu- ja käymälätilojen lisäksi työntekijöiden käytössä on oltava tarvittaessa silmänpesulaitteet ja antiseptiset ihonpuhdistusaineet.

Työvaatteet ja suojavaatetus on riisuttava lähdettäessä työskentelyalueelta ja säilytettävä erillään muusta vaatetuksesta, sillä vaatteet voivat olla biologisten tekijöiden saastuttamia. Lisäksi suojavaatetus ja muut tarvittavat suojeluvälineet on voitava tarkastaa ja puhdistaa ja korjata ennen jokaista käyttöä tai ainakin jokaisen käytön jälkeen. Vaatteet ja suojeluvälineet on voitava puhdistaa asianmukaisesti tai hävittää ja korvata uudella.

Altistumisen tasosta ja biologisesta tekijästä riippuen voivat torjuntatoimenpiteet olla edellä mainittuja tiukemmat, kuten esimerkiksi kaikkien vaatteiden vaihto.

Lisäksi on huomattava, että työntekijät eivät saa syödä tai juoda työskentelyalueilla, joissa on vaara saastua biologisilla tekijöillä.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §
- Valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemiseksi biologisista tekijöistä aiheutuvilta vaaroilta (933/2017) 10 §

Altistuminen syöpävaarallisille aineille

Kaikissa niissä töissä ja toiminnoissa, joissa on mahdollisuus altistua syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville tekijöille, työnantajan tulee varmistaa, että
- työntekijät eivät syö tai juo alueella, jolla on mahdollisuus altistua syöpäsairauden vaaraa aiheuttavalle tekijälle
- työntekijöiden käyttöön annetaan asianmukainen suojavaatetus tai muu riittävä erityisvaatetus
- työ ja suojavaatteille ja arkivaatteille varataan erilliset säilytystilat
- työntekijöiden käyttöön varataan sopivat pesu- ja käymälätilat
- suojavälineet säilytetään kunnollisesti selvästi määritellyssä paikassa
- suojavälineet tarkastetaan ja puhdistetaan, jos mahdollista, ennen jokaista käyttöä ja aina käytön jälkeen
- vialliset välineet korjataan tai uusitaan ennen käyttöä.

Asbestityöstä on säädetty erikseen valtioneuvoston asetuksessa asbestityön turvallisuudesta (798/2015). Asetuksessa säädetään myös puhdistautumisesta asbestialueelta poistuttaessa. Toimittaessa säädöksen mukaan asbestin leviäminen työpaikan henkilöstötiloihin ei ole mahdollista. Lue lisää asbestityöstä Työturvallisuuskeskuksen oppaasta Toimiva asbestipurku (2019).

Työ, jossa altistutaan keraamisille kuiduille, voidaan rinnastaa asbestityöhön. Tällaisia töitä ovat esimerkiksi lasikuitujen valmistus, eräät puolijohdeteollisuuden työt, sulattojen ja valssaamoiden uunien lämpöeristeiden käsittely. Työnantajana tulee huolehtia henkilöstötila- ja suojavaatetustoimenpiteistä, joilla estetään työntekijöiden sekä heidän vaatetuksensa mukana tai muulla tavoin tapahtuva kuitujen kulkeutuminen työpaikalta muualle.

Kvartsipölylle (kiteinen piidioksidi) altistavassa työssä käytetään ensisijaisesti kertakäyttöistä suojavaatetta. Puhdistautuminen tehdään aina ensisijaisesti altistavalta alueelta poistumisen yhteydessä imurilla ja pesuvälinein. Tarvittaessa puhdistautumiseen ja likaisten vaateiden säilytykseen varataan erillinen tila henkilöstötiloista.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 10 §, 48 §
- Valtioneuvoston asetus työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta (1267/2019) 3 §, 13 §
- Valtioneuvoston asetus asbestityön turvallisuudesta (798/2015) 4 §.

Työt, joissa pitää olla erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille

Lyijytyö

Lyijylle altistuvien työntekijöiden käyttöön on varattava työpaikalle tai sen välittömään läheisyyteen riittävästi tarkoituksenmukaisia tiloja, suihkuja, välineitä ja aineita peseytymistä varten sekä riittävästi tarkoituksenmukaisia tiloja vaatteiden vaihtoa ja säilytystä varten.

Työnantajan tulee huolehtia, että

- käytössä on kaksi pukukaappia, joista toinen on työvaatteita ja toinen pitovaatteita varten
- työvaatteiden ja pitovaatteiden pukukaapit sijoitetaan eri tiloihin, jos työssä käytetään tai käsitellään säännöllisesti lyijyä; pukuhuoneet liittyvät tällöin toisiinsa pesuhuoneen välityksellä
- tilojen ja välineiden järjestystä ja puhtautta ylläpidetään
- työntekijöillä on työvuoron päätyttyä ja ruokailutaukojen aluksi sekä erityisen syyn niin vaatiessa muulloinkin mahdollisuus peseytyä huolellisesti.

Työntekijöiden tulee noudattaa työnantajan antamia ohjeita peseytymisestä työaikana ja osaltaan huolehtia työvaatteidensa puhtaudesta, vaihdosta ja asianmukaisesta säilytyksestä.

Henkilöstötilavaatimuksia sovelletaan esimerkiksi seuraavissa lyijyaltistuksen vaaran sisältävissä töissä:

- työt lyijyesineiden ja -seosten romutuksessa; työt laivojen romutuksessa, akkujen valmistuksessa, ja lyijypitoisten maalien valmistuksessa
- työt lyijypitoisilla maaleilla maalattujen metallipintojen ja kappaleiden hitsauksessa, purkauksessa ja korjauksessa; työ lyijypitoisen lasimassan valmistuksessa ja kristallilasiuunien läheisyydessä; ruiskumaalaustyöt lyijypitoisilla maaleilla; lyijytetraetyylin tai -tetrametyylin teollinen käsittely; bensiinisäiliöiden puhdistustyö
- työt käytettäessä karkaisuun ja kuumennukseen lyijykylpyjä; lyijy-yhdisteiden käsittely muoviteollisuudessa ja kumiteollisuudessa; työt lyijyesineiden valmistuksessa; lyijypitoisten metallien valu ja käsittely
- lyijypitoisten malmien käsittely kaivoksissa ja metallien valmistuksessa; työt akkujen korjauksessa ja huollossa; lyijysepäntyö; lyijypitoisten aineiden käsittely kaapeliteollisuudessa: lyijylasitustyö posliini, kaakeli ja muussa savitavarateollisuudessa; työt kirjametallien sulatuksessa ja valuissa kirjapainossa; työt haulien ja luotien valmistuksessa
- lyijytyöt jäähdyttäjäkorjaamossa, säiliöiden valmistuksessa, autokorjaamoissa ja putkijohtojen asennuksessa; muut työt, joissa on vastaava vaara terveydelle.

Lainsäädännön kohdat:

- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §
- Valtioneuvoston päätös lyijytyöstä (1154/1993) 5 §

Muille terveydelle vaarallisille aineille altistuminen

Työpaikkojen turvallisuus- ja terveysvaatimuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (577/2003) 5 §:n perusteella työvaatteille tulee olla erilliset säilytystilat kuin muille vaatteille, jos työolosuhteet, esimerkiksi työssä käytettävät vaaralliset aineet, sitä edellyttävät. Koska työvaatetuksen ja erillisten säilytystilojen tarkoituksena on tällöin vähentää työntekijän altistumista terveydelle vaarallisille aineille, on työvaatetuksen hankkiminen, puhdistus ja kunnossapito työnantajan velvollisuutena.

Edellä tarkoitettuja töitä voivat olla muun muassa työt, joissa altistutaan

- elohopealle ja/tai sen yhdisteille (esimerkiksi työ klooriteollisuudessa ja loisteputkien valmistuksessa)
- fosforille (esimerkiksi eräät työt puolijohdeteollisuudessa)
- koboltille (esimerkiksi täytelanka- ja plasmahitsaus, kovametallipulverin valmistus)
- mangaanille (esimerkiksi eräät työt akku- ja terästeollisuudessa)
- kloori-, bromi tai fluoriyhdisteille (esimerkiksi työ eräät työt puolijohdeteollisuudessa ja veden käsittelyssä)
- syaaniyhdisteille (esimerkiksi kullan ja hopean käsittely, elektrolyyttinen pinnankäsittely)
- eläinten pölylle (esimerkiksi eläinten hoito)
- jauhopölylle (esimerkiksi leipomot ja myllyt)
- torjunta-aineille (esimerkiksi torjunta-aineiden käsittely ja levitys maataloudessa, puutarhoilla, viljan peittaus)
- silikaateille.

Muita vastaavia töitä voivat olla esimerkiksi hitsaus- ja polttoleikkaustyö (voidaan altistua kromille, nikkelille, lyijylle, molybdeenille ja mangaanille), juottaminen (voidaan altistua lyijylle ja kadmiumille), ongelmajätteiden käsittely, saastuneiden maa-alueiden käsittely ja räjähdysaineen valmistus ja käsittely.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 15, 48 §
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 5 §

Työt, joissa voidaan tarvita erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille

Valtioneuvoston asetus (577/2003) työpaikkojen turvallisuus- ja terveysvaatimuksista vaatii 5 §:n perusteella työvaatteille erilliset säilytystilat, jos kosteus, lika ja muut vastaavat olosuhteet sitä edellyttävät. Tällöin myös itse työt ovat yleensä varsin likaavia.

Tällaisia erittäin likaavia tai pölyisiä töitä voivat olla muun muassa:
- valimotyö: metallin sulatus ja valaminen (voidaan altistua myös syöpävaarallisille aineille ja lyijylle), painevalu, metallien valssaus ja takominen, valujen puhdistaminen
- säiliötyö
- työ autokorjaamoissa ja -purkaamoissa
- ajoneuvojen pesu (voidaan altistua myös liuotinbensiinille)
- pinnankäsittelytyö: hiontatyö ja pulveri- ja ruiskumaalaus (voidaan altistua myös lyijylle ja kromaateille)
- kappaleiden pesu hapolla ja peittaus
- puhallusvillan levitys
- palo- ja pelastustoimen työt
- työ kyllästyslaitoksilla
- eräät kunnossapito- ja huoltotyöt (esimerkiksi viemärien, kattilalaitosten, säiliöiden, putkistojen ja altaiden puhdistaminen)
- nuohoustyö
- uretaanivalu ja uretaanivalujen jälkikäsittely, kuten purseiden poisto
- rehun tuotanto (käsitellään teurasjätteitä)
- kivenmurskaus, kivityö (voidaan altistua myös kvartsipölylle)

- työ epoksi- ja polyesterihartsien kanssa (lujitemuovityöt)
- hiekka- ja raepuhallus
- home- ja kosteusvaurioituneiden rakenteiden purkutyöt
- työ, joissa altistutaan kvartsipölylle
- turpeen nosto
- liiman teko vaneritehtaalla.

Lisäksi esimerkkejä tämän tyyppisistä töistä ovat seuraavat:
- teurastustyö
- työ jäteveden puhdistamolla ja jätteiden käsittely
- maataloustyö: eläinten hoito, työ lannan ja lannankäsittelylaitteiden kanssa
- lujitemuovityö ja vulkanointityö
- nahka- ja turkistyö, varsinkin prosessin alkupää (voidaan myös altistua kromaateille, orgaanisille hapoille, perkloorietyleenille, aldehydeille ja väriaineille)
- siivoustyöt sekä huolto- ja kunnossapitotyöt
- työt, jossa altistutaan rikkihiilelle tai rikkivedylle.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 15, 48 §
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 5 §

Työt, joissa tarvitaan erillinen säilytystila pito- ja työvaatteille hygienia- tai puhtausvaatimusten saavuttamiseksi

Edellä mainittujen töiden lisäksi on olemassa töitä, joissa erityiset hygienia- tai puhtausvaatimukset edellyttävät erillisiä pukutiloja pito- ja työvaatteille tai muita vastaavia järjestelyjä. Tällaisia töitä löytyy esimerkiksi sairaaloista, laboratorioista, kodinhoitoalalta ja lääke-, elintarvike-, elektroniikka-, pakkaus- sekä kosmetiikkateollisuudesta.

Näissä töistä puhtausvaatimus perustuu tehtävään työhön. Tällöin suojavaatetuksen tai erillisten pukutilojen edellyttäminen on kirjattu muuhun kuin työturvallisuuslainsäädäntöön.

Lainsäädännön kohdat:
- Työturvallisuuslaki (738/2002) 15, 48 §
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus ja terveysvaatimuksista (577/2003) 5 §

Tupakoinnin kielto ja henkilöstötilat

Tupakkalaki (549/2016) kieltää tupakoinnin rakennuksen, kulkuneuvon tai vastaavan paikan sisätiloissa, jotka ovat työntekijöiden käytettävissä. Kielto koskee siten myös työntekijöille tarkoitettua tai heidän yhteisessä käytössään olevia lepo-, ruokailu-, saniteetti- ja muita henkilöstötiloja. Tupakointi on kielletty myös asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa.

Rajoitukset koskevat myös esimerkiksi vesipiipun polttamista sekä sähkösavukkeen käyttämistä. Lasten ja nuorten käyttöön tarkoitetuissa tiloissa, kuten päiväkodeissa ja oppilaitoksissa kielto koskee myös savuttomia tupakkatuotteita.

Tupakointitilassa ei saa työskennellä lukuun ottamatta järjestyksen, palo- ja pelastustoimen sekä turvallisuuden kannalta välttämätöntä työskentelyä. Tupakointitilan saa siivota vasta, kun se on huolellisesti tuuletettu.

Tupakointi voidaan sallia erillisessä, hyväksytyssä tupakointitilassa. Edellytyksenä on, etteivät sisätilan työntekijät altistu tupakansavulle ja ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan alueelle, jolla tupakointi on kielletty.

Tupakkalaissa on myös lain soveltamisen poikkeuksia, jotka koskevat esimerkiksi asiakkaan, työntekijän tai ammatinharjoittajan kotia, omassa käytössä olevaa kulkuneuvoa tai muuta sisätilaa. Poikkeukset eivät koske kuitenkaan perhepäivähoidon sisätiloja hoidon aikana. Poikkeustilanteissakin on huolehdittava siitä, etteivät mahdolliset sisätilan työntekijät joudu altistumaan tupakansavulle.

Lainsäädännön kohdat:

- Työturvallisuuslaki (738/2002) 48 §
- Tupakkalaki (549/2016) 73 § -76 §

Lähteet ja lisätietoja

1. Työturvallisuuslaki (738/2002) 8, 10, 15, ja 48 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738

2. Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus- ja terveysvaatimuksista (577/2003) 4–6 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030577

3. Valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemiseksi biologisista tekijöistä aiheutuvilta vaaroilta (933/2017) 10 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170933

4. Valtioneuvoston asetus työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta (1267/2019) 3 § ja 13 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20191267

5. Valtioneuvoston päätös lyijytyöstä (1154/1993) 5 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19931154

6. Valtioneuvoston asetus asbestityön turvallisuudesta (798/2015) 4 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150798

7. Valtioneuvoston asetus puunkorjuutyön turvallisuudesta (749/2001) 9 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20010749

8. Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (205/2009) 79 §:n henkilöstötilat.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090205

9. Työministeriön päätös rakennustyömaiden henkilöstötiloista (977/1994) 1–10 §.
   www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19940977

10. Tupakkalaki (549/2016) 73-76 §.
    www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549

11. Työehtosopimukset.

12. Henkilöstötilat RT 103140 (2020).

HENKILÖSTÖTILAT

Opas henkilöstötilasäädösten soveltamisesta työpaikoilla

Työelämässä on ollut tarve saada koottua yhteen tietoa henkilöstötiloja koskevien säädösten velvoitteista, niiden soveltamisesta ja hyvistä käytännöistä. Tässä oppaassa on tarkasteltu henkilöstötilojen järjestämisen säädösvelvoitteita ja soveltamista sekä näkökohtia, jotka vaikuttavat henkilöstötilojen mitoitukseen ja varustukseen.

Opas on tarkoitettu kaikille toimialoille esihenkilöiden, työsuojeluhenkilöstön ja työntekijöiden käyttöön.

Työturvallisuus·
keskus

ttk.fi